

фінансових установ до співпраці з ними, впровадження механізмів ресурсної підтримки малого бізнесу шляхом надання пільг з податків і зборів. Суб'єкти малого підприємництва можуть залучатися до реалізації територіальних інвестиційних проектів, їх інвестиційні пропозиції включатися в каталоги і поширюватися серед інвесторів.

Висновки. Одним з напрямків аграрної політики регулювання сільської зайнятості є стимулювання розвитку альтернативної зайнятості на селі за допомогою системи інформаційно-консультативного забезпечення, що надає інформаційні послуги щодо можливостей розвитку різних видів альтернативного підприємництва в сільській місцевості; методів, форм і сучасних технологій ведення господарства; забезпечення якості та безпеки продукції і т. ін.

Список використаних джерел:

1. Ачкасов А.Е. Стратегія регулювання зайнятості населення України. Теорія і практика / А.Е. Ачкасов. – Житомир, 2002. – 512 с.
2. Малік М.Й. Розвиток підприємництва в аграрному секторі економіки / М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2006. – №4. – С. 3-10.
3. Загвойська О.В. Державне регулювання зайнятості сільського населення в умовах реформування аграрного сектора економіки : дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Національна академія держ. управління при Президентові України. – К., 2006. – 199 с.
4. Стрілько Я.С. Формування державної політики зайнятості сільського населення : дис... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 / Гуманітарний ун-т "Запорізький ін-т держ. та муніципального управління". – Запоріжжя, 2007. – 183 с.
5. Нів'євський О. Несільськогосподарська зайнятість в сільській місцевості України / О.Нів'євський. – К.: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій в Україні. – 2007. – 12 с.
6. Шуваев А. Механізм регулювання зайнятості на селі в умовах реформування аграрного сектора / А. Шуваев // Сборник научных трудов СевКавГТУ. – 2005. – №1.
7. Югас Е.Ф. Розширення несільськогосподарського сегмента економіки – об'єктивна основа розвитку трудового потенціалу села / Е.Ф. Югас, В.П. Мікловда // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – Вип. 3. – Хмельницький, 2007. – С. 151–154.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В.І.

УДК 334.72

ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Семченко-Ковальчук О.Б., здобувач

Чернігівський національний технологічний університет

Розглянуто та розкрито сутність принципів розвитку малого та середнього бізнесу в регіоні, запропоновано низку специфічних соціально-економічних функцій, які виконує малий та середній бізнес, узагальнено основні підходи до застосування якісних та кількісних критеріїв для визначення суб'єктів малого та середнього бізнесу в регіональних господарських системах. Обґрунтовано фактори, що впливають на формування та функціонування малого та середнього бізнесу в Україні.

Considered and essence of the principles of small and medium-sized businesses in the region, proposed a number of specific socio-economic functions performed by SMEs, summarized the main approaches to the use of qualitative and quantitative criteria to define

Постановка проблеми. Малий і середній бізнес відіграє важливе соціально-економічне значення у розвитку будь-якої держави. На сьогоднішній день саме за допомогою малого і середнього підприємництва можливо здійснити певні модернізаційні перетворення в економіці України. Малий та середній бізнес стимулює конкуренцію, сприяє послабленню монополізму, позитивно впливає на структуру господарства та на якісну характеристику валового внутрішнього продукту, розширює сферу свободи ринкового вибору, забезпечує більш швидко реалізацію інновацій та підвищує інвестиційну діяльність. Також за допомогою малого та середнього бізнесу створюються нові робочі місця, вдосконалюються технології виробництва, підвищується інвестиційна привабливість регіонів, що позитивно впливає на зростання валового регіонального продукту.

Дана тема є досить актуальною як в економічному, так і в соціальному вимірах, незважаючи на досить велику кількість досліджень, присвячених проблемам розвитку малого та середнього бізнесу, ефективного їх функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні тенденції розвитку малого та середнього бізнесу, його роль в економічному розвитку країни та регіонах є предметом дослідження багатьох вітчизняних учених, серед яких: З.С. Варналій [2; 13], Л.І. Вороніна [3], В.М. Геєць [9], Б.М. Данилишин [5], В.І. Кредісов [6], Г.М. Рижаківа [10], М.П. Бутко [1], Е.М. Лібанова [9], З.В. Герасимчук [4] та ін. Ними було розглянуто процес становлення малого та середнього бізнесу в Україні та особливості його здійснення в умовах посилення глобалізаційних тенденцій. Разом з тим, залишаються невисвітленими і тому потребують поглибленого дослідження питання, пов'язані із визначенням основних чинників, які впливають на розвиток малого і середнього бізнесу.

Постановка завдання. Мета дослідження – розглянути основні чинники розвитку малого і середнього бізнесу в регіональних господарських системах.

Для досягнення поставленої мети використані методи аналізу та синтезу, порівняльний та статистичний.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відносини підприємництва в Україні найбільшою мірою реалізуються саме в малому та середньому бізнесі, в якому знаходять безпосереднє поєднання незалежність власника та персоналізованість господарського управління. Малий та середній бізнес сприяє позитивним економічним та соціальним тенденціям в розвитку регіону і в країні в цілому. Слід відзначити, що малий та середній бізнес виконує низку специфічних соціально-економічних функцій, які більш повно розкривають його економічну сутність та значення в модернізаційному розвитку держави (рис. 1).

Функції малого та середнього бізнесу характеризують його значення як

для держави так і для суспільства в цілому. Малий та середній бізнес є одним з найважливіших дійових факторів економічного розвитку суспільства, яке опирається на ринкові методи господарювання, допомагає суспільству реалізувати свої організаторські, підприємницькі і творчі здібності для забезпечення власного добробуту.

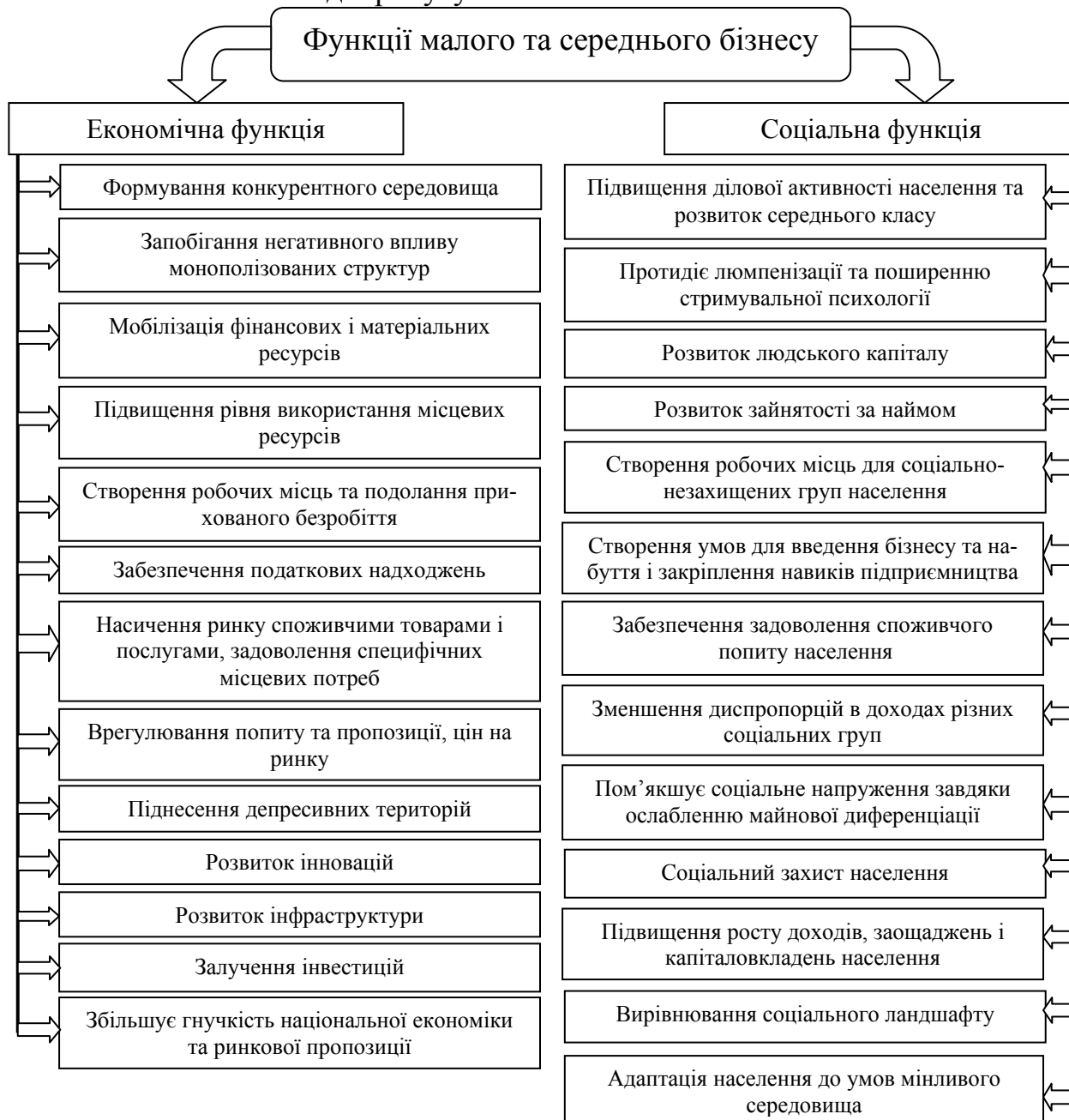

Рис. 1. Функції малого та середнього бізнесу
(складено автором за джерелами [7; 8])

Економічні функції малого та середнього бізнесу забезпечують розвиток ринкових перетворень в державі. На рівні регіонів допомагають забезпечити раціональне використання місцевих ресурсів, підвищувати зайнятість населення, допомагати розвиватися депресивним територіям та насичувати місцеві ринки споживчими товарами та послугами.

Характеризуючи значення соціальної функції малого та середнього біз-

несу, бачимо, що як для суспільства так і для держави вона є досить важливою в сучасній ринковій економіці. Саме з допомогою соціальної функції відбувається розвиток людського капіталу, вирівнювання соціального ландшафту, залучення в процес суспільного відтворення соціально-незахищених груп населення, створення умов введення бізнесу та соціального захисту населення.

Розвиток малого та середнього бізнесу багато в чому залежить від модернізаційних перетворень в економіці країни в цілому, так і в окремих регіональних господарських системах [1]. Функціонування суб'єктів малого та середнього бізнесу в певному регіоні залежить від кількості наявних ресурсів та специфіки певної території. Формування методики оцінки малого та середнього бізнесу регіону необхідно здійснювати на основі ряду принципів, що дають можливість розглядати регіон як економічно активну одиницю України [3].

Всі принципи розвитку малого та середнього бізнесу в регіоні, на нашу думку можна поділити на загальнонаукові та специфічні (рис. 2). До загальнонаукових принципів ми пропонуємо додати принцип регіонального розвитку, а до специфічних – принцип транспарентності та погодження інтересів.

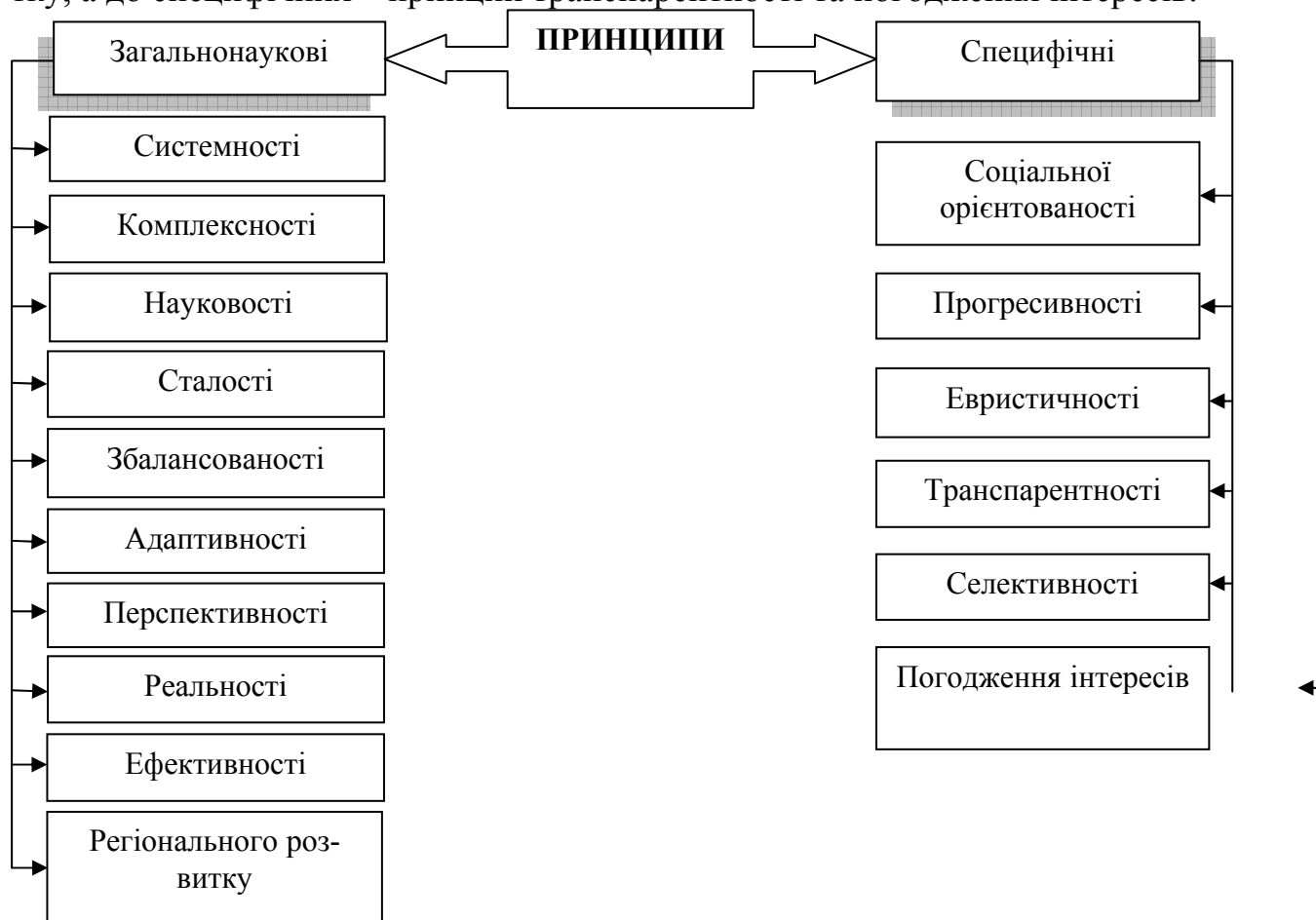

Рис. 2. Принципи розвитку малого та середнього підприємництва

Характеризуючи принцип регіонального розвитку, можна зробити висновок, що він передбачає інтереси регіону в цілому, його населення відносно галузевих, відомчих, корпоративних, а також інтересів окремих суб'єктів

господарювання. Дає можливість функціонувати суб'єктам малого та середнього бізнесу, впроваджувати новітні технології, створювати додаткові робочі місця за рахунок державних та регіональних програм розвитку підприємництва.

Щодо виділених нами специфічних принципів, можна сказати, що принцип транспарентності включає реалізацію заходів, спрямованих на посилення правового захисту та поінформованості суб'єктів малого підприємництва, забезпечення їх актуалізованою статистичною й фактографічною інформацією про найбільш важливі заходи щодо розвитку й підтримки суб'єктів малого підприємництва. а принцип погодження інтересів полягає в державному регулюванні економіки через механізм погодження інтересів різних суб'єктів економіки, як на загальнодержавному рівні так і на регіональному.

Обидва принципи на нашу думку є дуже важливими для розвитку малого і середнього бізнесу, які допомагають більш ефективно функціонувати. Визначені вище принципи розвитку малого та середнього підприємництва в регіональних господарських системах тісно пов'язані між собою, а отже, потребують використання у повному складі.

Також нами було проаналізовано безліч факторів, які впливають на діяльність та розвиток малого і середнього бізнесу. Ми пропонуємо об'єднати їх в п'ять основних груп: економічні, політико-правові, техніко-технологічні, соціально-культурні та природно-географічні (рис 3).

Рис. 3 Фактори розвитку малого і середнього бізнесу

Розглядаючи більш детально кожен з груп, можна зазначити, що економічні фактори є визначальними для ухвалення підприємством як поточних, так і стратегічних планів розвитку підприємства. До них належать: динаміка ВВП ; динаміка ВРП; рівень інфляції, його зміни; динаміка курсу національної валюти [7].

В політико-правових факторах виокремлюють три аспекти: законодавство, регуляторна діяльність уряду, вплив політичних і громадських організацій. Усі складові динамічні, тобто є змінними факторами, — у різні періоди часу з різним темпом. Як правило, їх вплив на бізнес є досить суттєвим [5].

Техніко-технологічні фактори дають змогу впроваджувати нові технологічні рішення, особливо ті, що знаходять застосування у виробництві масових товарів, сильно змінюють загальні умови підприємницької діяльності. особливо це стосується малого та середнього бізнесу, становище на ринку чи

інших товаровиробників. Чим значнішими є технологічні досягнення, тим глибше і масштабніше вони перетворюють економічне життя у суспільстві, ринкові відносини.

Найбільший вплив на підприємства, їх маркетингову діяльність здійснюють такі природно-географічні фактори: наявність і доступність мінеральних ресурсів; кліматичні умови виробництва, використання товарів (вони визначають особливості пропозиції та попиту низки товарів, послуг); територіальне розташування (визначає, зокрема, можливості доставки товарів, рівень відповідних витрат, доцільність такого виду діяльності, як надання транснаціональних транспортних послуг).

Соціально-культурні фактори формують дуже великий спектр особливостей, які необхідно уважно вивчати і враховувати у підприємницькій діяльності. Так, багато ринків, їх динаміка та перспективи істотно залежать від демографічних (вікова, статеві, національна структура населення, народжуваність, смертність) і соціально-економічних факторів (рівень доходів, освіти, життя населення). Крім того, значний вплив у багатьох випадках має фактор звичаїв і традицій. Так, в Україні у багатьох городян, не говорячи про сільських мешканців, істотно підвищується попит на цукор у літні місяці, тому що вони масово роблять заготовівлі на зиму — варять варення, консервують компоти тощо, що є зовсім нехарактерним для Європи в цілому. Крім того Європі властиві правосторонній рух і автомобілі з лівим розташуванням керма, хоч англійці завзято дотримуються цієї національної традиції.

Кожне підприємство плануючи свій економічний розвиток та діяльність повинно враховувати та здійснювати аналіз зазначених факторів, значення яких часто залишається поза увагою керівництва підприємства. Це дасть можливість ефективно впроваджувати нові технології, залучати інвестиції та отримувати прибутки.

Висновки. Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що для ефективного функціонування та розвитку малого та середнього бізнесу необхідно враховувати його специфічні функції, принципи та фактори впливу на його діяльність. Саме мале і середнє підприємництво стимулює розвиток модернізаційних перетворень в економіці країни, створює умови для розширення та впровадження ринкових реформ. Малий і середній бізнес дає ринковій економіці гнучкість, мобілізує виробничі і фінансові ресурси населення, здійснює структурну перебудову економіки, забезпечує насичення ринку споживчими товарами та послугами, вирішує проблему зайнятості населення. Він займає важливе місце в соціально-економічному розвитку не лише певної адміністративно-територіальної одиниці, а й держави в цілому.

Список використаних джерел:

1. Бутко М.П. Роль малого підприємництва у прискоренні процесів інноваційного розвитку в Україні / М.П. Бутко, ОВ. Попело // Економіст. – 2011. – № 5. – С. 49-53.
2. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З.С. Варналій. – 4-те вид., стер. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2008. – 302 с.
3. Воротіна Л.І. Можливості збереження підприємств сектору малого бізнесу економіки України / Л.І. Воротіна // Теоретичні та прикладні питання економіки: Зб. Наук. пр. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». – 2009. – Вип.19. –

С. 32-38.

4. Герасимчук З.В. Теоретичні засади формування конкурентних переваг малого підприємства як основи підвищення рівня його конкурентоспроможності / З.В. Герасимчук, Н.В. Ракша // Науковий вісник ЧДПЕУ. – 2009. – № 3 (4). – С. 32-41.

5. Данилишин Б.М. Державна підтримка та податкове регулювання підприємницької діяльності в Україні: монографія / Б.М. Данилишин, О.М. Кондрашов. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 296 с.

6. Кредисов В.І. Підприємництво – вирішальний фактор розвитку країн з перехідною економікою / В.І. Кредисов. – К.: Знання України, 2003. – 327 с.

7. Конспект лекцій з навчальної дисципліни "Бізнес-статистика" для студентів спеціальності 8.050110 "Прикладна статистика" всіх форм навчання / укл. І.А. Серова, В.О. Шаповалова. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. – 90 с.

8. Л. С. Безугла Соціально-економічні функції держави щодо розвитку малого та середнього підприємництва в Україні // Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" № 2, 2011

9. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: національна доповідь / [О.В. Андреев, К.О. Ващенко, З.С. Варналій, В.М. Геєць, Е.М. Лібанова та ін.]. – К.: Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва, 2010. – 219 с.

10. Рижаківа Г.М. Прогнозування обсягів реалізації продукції малих підприємств України [Текст] / Г.М. Рижаківа // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 6. – С. 143-145.

Рецензент – к.е.н., доцент Галич О.А.

УДК 657.6:631.11

ОСОБЛИВОСТІ ТА НЕДОЛІКИ АУДИТУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

***Сирцева С.В., к.е.н.; Омеленчук К.О., магістрант
Миколаївський національний аграрний університет***

У статті обґрунтовано теоретичні засади аудиту фінансових результатів діяльності сільськогосподарського виробництва. Здійснено аналіз особливостей формування інформації про фінансові результати підприємств аграрної сфери та розробку методичних підходів щодо аудиту. Виокремлено етапи аудиту фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. Досліджено особливості процесу проведення аудиту фінансових результатів діяльності підприємств аграрної сфери, здійснено аналіз впливу на них застосування П(С)БО 30 "Біологічні активи". Узагальнено особливості діяльності аграрної сфери економіки та їх врахування при проведенні аудиту фінансових результатів діяльності підприємств.

The article Justification theoretical basis audit the financial performance of agricultural production. The analysis of the peculiarities of the information on the financial results of enterprises of agricultural sector and the development of methodological approaches to auditing. Author determined stages of the audit of financial performance of farms. The features of the process of auditing the financial results of enterprises of agricultural sector, the analysis of the impact on their use P (S) 30 " Biological Assets" . Generalized features activities Agrar noyi the economy and their consideration in the audit conducted by the financial performance of companies.